

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institutioes Morales

In Quibus Vnivers[ae] Quaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

11. Quomodo, & quando venialia peccata ex opere operato deleantur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

tamen solus efficit, & infundit. Queritur ergo, an iustus per contritionem solum præparetur ad remissionem peccati venialis obtinendam, & eam ex iustitia, & dignitate operis mereatur. an verò eam etiã efficiat: an potius Deus solus sit, qui peccati venialis remissionem faciat. Ait Paludanus loco citato, esse hac de re duas opiniones; ynam, quæ affirmat, iustum per contritionem non solum mereri, sed etiam efficere peccati venialis remissionem, eo quòd contritio sit actus vi, & natura sua peccato veniali contrarius. Altera opinio docet, nullum per contritionem præparare se, & mereri leuiorum culparum veniam, non eam efficere. Huic sententiæ Paludanus magis accedit: & eam solum veram existimo. Nam Scripturæ passim affirmant, solius Dei esse remittere peccata, & Glossæ ad Rom. 4. testatur id generatim dici, & locum habere in omnibus peccatis: ergo etiam in venialibus. Item, peccatum non remittitur, nisi Deo factò nobis propitio, & placato: sed ipse Deus sese nobis propitium, & placatum reddit, quia desinit nobis malum velle. His accedit, quòd in scripturis Deus dicitur peccata remittere, nobis ea non imputare, ea tegere, eorum obliuisci. Adde, quòd 1. Ioan. 2. dicitur de Christo. *Ipsè est propitiatio, & hostia oblata patri pro omnibus peccatis nostris.* Et ex Paulo ad Hebr. 9. colligitur. Non sine sanguine ipsius effuso, placuisse Deo quemquam sibi reconciliare. Postremò, quia alioqui sequeretur, veniale peccatum deleri per contritionem etiam in homine ante Dei gratiã infusã: siquidem tollitur, vt docet opposita sententia, vi, & natura ipsius contritionis, quatenus est quidam actus peccato veniali contrarius. Quare longè verius est, per huiusmodi actum remitti; tãquam per legitimam præparationem mentis, quam sua lege Deus requirit à nobis, vt leuiorum culparum veniã consequamur: & tanquam per actum, quo peccati venialis remissionem promeremur, quia est actus gratiæ formatus, & Deo acceptus, & gratus ad vitam æternam, & ad noxam venialem delendam.

Cap. XI.

Quomodo, & quando venialia peccata, ex opere operato deleantur.

Hactenus explicui breuiter, & dilucidè, vt potui, quemadmodum proprijs nostris actibus venialia expiuntur, quòd Theologi appellare solent, ex opere operati: Reliquum est iam, vt exponam quando nam ex opere operato, vt iidem loquuntur, auferantur. Tunc ex opere operato (vt hoc obiter attingam) peccatum deletur, cum vi alicuius signi, vel remedij ad id instituti remittitur.

Primò queritur, An ex opere operato per omnia sacramenta tollantur venialia delicta? **Respondent** nonnulli, tolli quidem per Baptismum, per Pœnitentiam, & Eucharistiã; per reliqua sacramenta non item: quòd ea ratione probare contendunt: Baptismus enim est regenerationis sacramentum, quòd omnem culpam delet ac pœnã: Pœnitentia vero, est lapsi hominis reparatio: Eucharistiã, est iustorum hominum alimentum. Verùm, S. Thom. 3. part. q. 87. art. 3. apertè tradit in

vniuersum per sacramenta veniales culpas auferri, quòd longè verius est: hoc enim de extrema Vnctione negari non potest, quòd fatetur S. Tho. 3. part. q. 87. art. 3. cum sit sacramentum ad delendas peccatorum reliquias institutum, vt patet ex Iacobi verbis: *Infirmatur quis in vobis, inducat presbyteros Ecclesiæ, &c. Et si in peccatis fuerit, remittentur ei:* Idem docet expressim. S. Thom. de Eucharistiã. 3. part. q. 87. art. 3. Idem & de cæteris sacramentis dicendum puto, quoniã licet ea ad peculiãres fines, & effectus sint à Christo Domino instituta, hoc tamen commune habent, vt sint certa quædam, & salutaria peccatorum remedia, & spiritales medicina: & per eorum singula sæpe etiam prima gratia confertur, qua lethalia peccata penitus extinguuntur. **Obijciēs,** interdum euenire, vt qui suscipit sacramentum, peccati venialis studio, & voluntate teneatur. **Respondet** hoc argumentum æquè in omnibus sacramentis locum habere: nullum quippe sacramentum, etiam Baptismum id peccatum veniale delet, in cuius desiderio, & voluntate homo perstitit. Immo nec ipsa quoque prima adoptionis gratia eiusmodi peccatum expellit: nam ea peccati voluntas impedit, ne sacramentum, aut gratia culpam aboleat. Quare sacramenta, ea duntaxat venialia videntur delere & ejicere, quorum desiderium & voluntas est omnino deposita. **Item,** cum per sacramenta peccata diluicimus, intelligimus, dummodo is, qui ad sacramenta accedit, idonee & legitime præparatus accedat, alioqui onim impedit, vt sacramentum, quòd potest, efficiat. V. G. si venialibus tantum delictis tenearis, & sine vilo penitus dolore confitearis, impedis, ne sacramentum faciat, quòd potest: quoniã sacramentum pœnitentiæ constat materia, quæ in tribus pœnitentis operibus consistit, confessione, contritione, & satisfactione. Pari ratione si vnum tantum peccatum veniale, quòd habes, confitearis sine vilo prorsus dolore, veniam, & gratiam non consequeris, quia confessio peccatorum requirit dolorem. Deinde, **obijciēs;** sacramentum cum peccato veniali nequaquam pugnat, vt nec prima adoptionis gratia: ergo neque illud tollit. **Respondet**, cum peccata venialia nostris proprijs actibus eluuntur, tunc tales debent esse actus, quibus homo peccati venialis studium, & desiderium abijciat, quibusque voluntas, & animus mutetur: non eo quidem, quòd vi sua, & potestate peccata expient, & deleant: sed quòd talem in nobis Deus præparationem postulet ad peccati veniam consequendam. At verò quòd veniales culpæ per sacramenta deleantur, indè profectò est, quòd Deus sacramenta constituit tanquam signa, remedia, atque instrumenta, quibus vitur ad peccata tollenda. Quare mirum nõ est, si ea cum peccato veniali non pugnent tanquam causæ physicae, & naturales inter se inuicem contrariæ, sed tanquam signa quædam, & instrumentariæ causæ; à Christo Domino institutæ ad culparum venialium remissionem.

Secundò queritur, An sacramenta per se ipsa deleant veniales culpas, siue peccata, an verò per motum, & actum pœnitentiæ, quem in suscipientibus excitant, & gignunt. **Euere,** qui senserint generatim peccata, siue lethalia, siue etiam venialia non tolli per sacramenta proximè, sed per

actum

actum poenitentiae, quem in nobis ingenerant sacramenta rite suscepta. Et quemadmodum lethalia, inquit, per sacramentum poenitentiae non tolluntur per se ac proximè, sed quia sacramentum tanquam certum Dei signum, & instrumentum generat motum, & actum veræ & perfectæ poenitentiae, quo deinde actu mortifera peccata delentur; sic etiam per sacramenta eluuntur veniales culpæ, non quidem per se, & proximè; sed tanquam per certa quædam Dei signa, & causas instrumentarias, quibus actus poenitentiae, & charitatis in suscipientibus excitatur, qui actus postea veniales culpas conuellit. Hæc sententia nata est ex ea, de qua paulò ante dixi, lethale peccatum vi contritionis auferri, & veniale delictum deleri nostris poenitentiae actibus vi, & natura ipsorum, non tanquam præparationibus ad id diuinitus institutis. Enimvero hæc opinio nullum videtur firmum ac solidum habere fundamentum. Mirum enim est, eorum, qui sacramenta sumunt, adhuc neminem experiri ac persentire in se eiusmodi poenitentiae actum, & motum. Verius ergo ac melius alij respondent, sacramenta per se, & proximè tanquam signa, remedia & instrumenta diuinæ bonitatis venialia peccata delere, cum eam ad rem sint diuinitus instituta.

Tertio quaeritur, quænam sit iusta ac debita præparatio in nobis requisita ad venialium remissionem vi ac ministerio sacramentorum consequendam? Dubitatio inde oritur, quia vel attritio omnem peccati voluntatem excludens requiritur, vel contritio, & tunc potius per talem actum veniam consequimur, quam vi sacramenti: vel nullus actus est necessarius nisi ipsa sacramenti susceptio, & ita sacramenti suscepti virtute omnia venialia tolluntur; adeo, ut nunquam quis sacramenta percipiat, quin ab omnibus venialibus munda detur. Opinio est quorundam; debitam satis, & idoneam esse præparationem, quandoque quis depositus, & abiecto peccati venialis desiderio, ad sacramentum accesserit. Mihi tamen magis probatur eorum sententia, qui requiri volunt eum actum in homine, quo sacramentum suscipere velit, ut remediū diuinitus constitutum ad venialium culparum suarū remissionem; volo dicere, ut ad sacramentum accedat, studio, desiderio, & voluntate vtendi sacramento tanquam remedio ad peccata venialia tollenda: & loquor in præsentia de eo, qui alioqui debitam attritionem, vel contritionem habens, qua dolet de lethaliibus peccatis, ad confessionem accedit animo, & voluntate, ut per eam confessionem venialia quoque peccata ipsi remittantur: vel de eo, qui accedit legitime dolens de vno peccato veniali, ut cætera omnia per confessionem auferantur: nam alioqui sacra peccatorum confessio necessaria parte careret, nimirum debita cōtritione: ergo hoc legitimo dolore posito, per confessionem, possunt cætera venialia peccata deleri, si sacra confessione utamur, ut remedio ad peccatorum remissionem consequendam. Ac proinde qui alioqui legitime contritus, vel attritus confiteatur, veniam leuiorum culparum obtinebit, si confiteatur vtens confessione, ut remedio ad peccata auferenda, tunc enim est in eo poenitentia implicita, quamuis non explicita: nec est in eo vllus obex sacramenti.

Quarto quaeritur, An per ea, quæ sacramentalia Theologi vocant, veniales culpæ deleantur ex ipsorum opere, an ex opere hominis iusti ipsi ventis: *Exempli gratia*, An per aquam lustralem & sacram, quam benedictam dicimus, peccatum veniale tollatur ipsa actione, per quam aqua illa aspergimur, an verò per actum nostræ poenitentiae, quem cōcipimus ob detestationem, & odium peccati, & per quem aqua per fundimur. Dux sunt opiniones, altera negat peccata auferri opere eiusmodi sacramentalium: sic opinantur Palud. 4. d. 16. q. 1. a. 2. concl. 4. & d. 1. q. 2. art. 2. concl. 2. Syluest. verbo aqua benedicta. q. 1. Ange. q. 2. Tabien. n. 4. Gabr. 4. d. 16. q. 5. art. 3. dub. 3. Abulen. 4. Reg. ca. 2. q. 39. Petrus Sot. trakt. de poenit. sacrament. lect. 19. Mari. 4. d. 23. q. 92. & eam sententiam tribuunt Theologis antiquioribus. Alexand. p. 4. q. 15. m. 3. a. 4. §. 2. S. Thom. p. 3. q. 87. a. 3. Bonau. 4. d. 21. p. 1. a. 1. q. 2. Richard. 4. d. 16. ar. 5. q. 1. ad 2. Vnico argumento hi Auctores mouentur, quia veniale delictum saltem lege cōmuni, & confueta, non tollitur absque actu poenitentiae, quo nos peccasse dolemus: oportet enim, vt voluntatem, qua peccato sponte adhaesimus, mutemus; sed hæc sacra opera, & officia pietatis per se ipsa sine actu poenitentiae voluntatem nostram ad peccatum non abstrahunt, siquidem non sunt peccato veniali contraria. Nam sæpe quis sacra aspergitur aqua nihil de peccatis venialibus cogitans, immò eis interdum se oblectans: ergo huiusmodi opera per se ipsa culpas non delent. Deinde, si eiusmodi aqua per se ipsam peccata venialia aboleret, sequeretur, vt quis ea resperlus nihil penitus animaduertens, immò etiam dormiens, aut mortuus à culpis venialibus purgaretur. Altera opinio affirmat, quam sequuntur Sot. 14. d. 5. q. 2. a. 3. Cæn. velle de sacramentis. part. 1. ad 6. & lib. 12. de locis Theolog. c. 13. ad 9. Walden. tom. 3. de sacramentis. lib. 4. cap. 68. Ledel. 4. 1. p. q. 25. art. 3. dub. 3. quæ & mihi magis probatur. nam inter opiniones ea est præferenda, quæ magis pietati fauet, dammodo nihil cum recta ratione pugnare videatur: sed hæc talis est, ergo est tenenda. Annotare tamen oportet, aquæ sacræ posse duplicem vsum esse: aut enim eam adhibemus ad communes vsus, videlicet, ad purgandas corporis foedes, aut ea vtimus, vt sacra, & instituta ab Ecclesia ad veniam leuiorum culparum assequendam, & hic vsus est religiosus, & sanctus, non profanus: & nihilominus est vsus ipsius aquæ. Cum igitur secunda opinio docet per eas res, quæ sacramentales dicuntur, peccata venialia extinguui, opus ipsarum rerum accipit, quatenus est vsus quidam sacer, per quem his rebus vtimus, vt remedijs ad remissionem peccatorum venialium obtinendam. Hoc posito, secunda opinio probatur decreto Alexandri. quod habetur de conse. dist. 111. cap. Aquam vbi legitimus, aquam sale confersam in populis benedicimus, vt ea cunctis aspersis sanctificentur, & purificentur. Et postea: Si enim cinis vitula aspersus populum sanctificabat, atque mundabat, multo magis aqua sale confersa populum sanctificat, & mundat: & si sale asperso per Elisan prophetam, sterilis aqua sanata est, quanto magis diuini precibus sacras sal sterilitatem rerum auferit humanarum: & inquinatas sanctificat, & purgat. Sic ibi. Et Ecclesia ipsa, quando precationibus adhibitis cōsecrat aqua sale mixta, ait: vt sit sumentibus salus mentis, & corporis. Solent

quidam

quidam respondere, in hoc decreto peccata sumi pro pœnis, quæ venialibus noxi debentur. Sed hi facile refutantur, quoniam ipsis verbis Alexandri, & Ecclesie conuincuntur; cum non solum dicat, peccata per aquam auferri, sed eos, qui asperguntur aqua, sanctificari, mundari, purgari: quæ verba non de pœnis, sed de culpis intelligenda sunt. Alij respondent, per hæc, quæ sacramentalia dicuntur, veniales noxas aboleri, quatenus mentem excitant in nobis ad pœnitentiæ actum, & odium peccatorum, quo illa expiantur; & ideo nõ ex ipsorum sacramentalium opere, sed nostro actu peccata delentur. **Cæterum** his primum opponimus, quod in decreto pontificio dicitur: si cinis vitule aspersus sanctificabat, multo magis aqua sanctificat nos et aspersus. Deinde, si Propheia Eliseus sae in aqua immisso, sterilitatem aquarum sustulit, multo magis aqua sale commixta, diuinis precibus adhibitis, curat sterilitatem animarum; at cinere vitulæ aspersi ab immundicijs legalibus purgabantur, & sale velut instrumento Eliseus aquas sanauit; ergo per aquam nos à peccatis mundamur. **Secundo**, si aqua, & reliqua sacramenta, peccata solum extinguunt, quia nos ad pœnitentiæ actum excitant: cur nouem, aut decem tantum sacramentalia numerantur, cum sint innumera, quæ nos ad huiusmodi actum incitare, & mouere queant? Respondent Gabriel, & Abulenſis, nouem, aut decem tantum referri, quia ea potissima sunt, quibus ad odium peccatorum venialium excitamur, & inuitamur: & quia cætera ad hæc parua reuocantur. At illi profecto falli videntur, tum quia alia non desunt efficaciora remedia, cuiusmodi sunt actus pœnitentiæ expressæ, opus feruidum charitatis, sacrificium Missæ: tum quia reliqua cum sint innumera, & maximè ab his diuersa, non videntur posse commodè ad hæc pauciora restringi, & contrahi. Alij respondent, per hæc, veniales culpas dimitti, quoniam qui his sacramentalibus vtuntur, certa Dei lege mouentur ad peccatorum venialium odium, nisi ipsi impediatur, quo minus excitentur, & moueantur: & proinde sacramentalia non proximè per seipsa, sed per pœnitentiæ actum, quem illa certò in nobis ingenerant, maculam abluunt peccatorum. Sed certè non minus difficile est crediti, hanc legem esse diuinitus constitutam, vt semper pœnitentiæ actum è nobis eliciant, quam opere ipsorum sacramentalium peccata mundari. Accedit, quòd ea lex nullam extat, nec vnquam experimur illum pœnitentiæ actum in nobis.

Ad argumenta primæ opinionis respondeo, non inficior, quin antiquiores Theologi, Alexander, Bonauentura, S. Thomas, Richardus, locis citatis apertè doceant, per sacramentalia veniales culpas deleri, & non sine actu pœnitentiæ: sed existimo eos solum docere, in vsu sacramentalium oportere, vt ad sit actus pœnitentiæ, alioqui peccata non remittuntur: sed actum pœnitentiæ implicitum, non explicitum intelligunt; hic autem adeſt, quoties sacramentalibus vtimur tanquam remedijs ad peccata venialia abolenda. Ad secundum respondeo quidem, venialem culpam tolli non posse, nisi hominis voluntas à peccato, cui hæserat, auellatur: sed nego, per sacramentalia, à peccato voluntatem nos non reuocare, nisi

simul illud expressim detestemur. Nam cum sacramentalia adhibemus, vt remedia ad leuiorum culparum veniam assequendam, eo ipso, peccata venialia tacitè, & implicitè detestamur, & odio habemus, quoniam nolumus, ea amplius in nobis esse, & hoc sufficit.

Tertiò argumentabatur supra citati doctores: Si culpas sacramentalia deleret per se ipsa, inde fieret, vt qui nihil de peccatis cogitans, aut etiam dormiens aspergeretur aqua, eo ipso, peccatorum veniam obtineret. Respondeo, nihil concludi, quoniam qui ad sacramentalia non accedit, tanquam ad remedia ab ecclesia instituta contra veniales culpas, is vtitur aqua ad vsum communem, & profanum, nõ sacrum: ac proinde suscipit sacramentalia, sine vilo pœnitentiæ actu explicito, & implicito.

Quartò obijciunt primæ opinionis Auctores. Si opus est, vt vtantur sacramentalibus, tanquam remedijs ad peccata delenda, ergo non conditione, & vi sua culpas extinguunt: sed per actum nostrum, quo ipsa nobis applicamus. Respondemus vsus, quo sacramentalia adhibemus, vt remedia ad peccata expianda, non distingui in hac parte ab opere ipsorum sacramentalium: Et hic vsus tanquam idonea præparatio requiritur, vt nos à peccatis mundemur: causa enim efficiens, & instrumentalis postulat in materia debitam præparationem, vt in eam formam inducat. Pari quoque ratione sacramenta, quibus inest vis gratiam conferendi, eam non efficiunt, nisi qui ipsa suscipiunt, legitime præparati accedant. Nec itidem veniales culpas tollunt, nisi ea fuerint, tanquam remedia ad venialia peccata delenda.

Quintò, obijciunt: Si per sacramentalia datur venia peccatorum, ergo sunt sacramenta, non sacramentalia. Negamus, quòd inferitur: quia sacramenta primam gratiam adoptionis conferunt; sacramentalia nõ item: sed tantum remissionem leuiorum culparum. Insistes in Decreto Alexandri supra citato habetur: inquinatos per aquam sanctificari, & mundari, ergo gratia, quæ est sanctitas conferitur. Respondeo, iustos homines culpa veniali tanquã labecula inquinari, licet à gratia non decedant; quoniam ipsa culpa, quamuis minima, quidam actus est à recta ratione & Dei lege dissentiens, ac proinde ij, quibus peccatum veniale condonatur, labe mundantur, & sanctificantur; quemadmodum enim ipsum veniale peccatum est labe, quamuis leuissima, sic remissio peccati est quædam sanctificatio, licet non prima illa, qua impius redditur iustus: Si vrgeas, in eodem decreto Alexandri contineri, aqua domus, & loca nostra esse aspergenda. Ecclesia itidem eadem aqua mortuos aspergit: ergo non est ad peccata venialia tollenda. Respondeo; Aquæ Iustialis esse multos effectus, vt ex eodem Alexandri decreto, & precationibus, quibus eam consecrat Ecclesia, patet. inter alios sunt duo: Vnus est, quo Dæmones arceat à nobis; alter, quo nos mundat à culpis. Loca igitur, & corpora mortuorum aqua perfundimus, vt Dæmones abigamus, & vt fugati loca nostra, & mortuorum corpora omni oppugnatione libera relinquunt.

Sextò, obijciunt: solus Deus peccata remittit, at sacramentalia sunt ab Ecclesia instituta:

ergo

ergo vim non habent, vlla peccata delendi. Ecclesie enim potestas data non est, vt instituat remedia ad peccata tollenda, alioqui posset Papa legem statuere, vt quicumque hoc vel illud fecerit, leuiorum culpam veniam consequatur. In hoc argumento controuersia est, vnde habeat Ecclesia facultatem, qua remedia constituat ad remissionem venialium peccatorum assequendam. Ad quam respondeo, ex eisdem verbis habere, ex quibus habet auctoritatem à Christo, qua posset extra sacramenta concedere condonationes peccatorum, quas indulgentias vocamus; videlicet ex illis verbis Ioan. 20. *Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* Obijcies, hæc dixisse Christum vt iuxta Ecclesie daret ius, & auctoritatem, qua posset per sacramentum poenitentiae à peccatis absolvere, non autem, qua posset extra sacramentum. Respondeo, generatim esse dictum. Quorum remiseritis peccata remittuntur eis: & habere Ecclesiam potestatem remittendi lethalia quidem peccata per sacramentum poenitentiae; venialia verò, siue per idem sacramentum, siue absque eo: nam qui totum dicit nihil excludit. Accedit, quòd Ecclesia his verbis accepit à Christo potestatem poenas culpis debitas remittendi extra sacramentum: ergo non est, cur negemus accepisse quoque facultatem condonandi veniales noxas extra sacramentum, siquidem non sunt materia necessariò subiecta sacramento poenitentiae. Urgebis etiam, Christum simul dixisse, *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt*; ergo locutus est tantum de peccatis lethaliibus, à quibus nemo liberatur, nisi per sacramentum poenitentiae, aut saltem voto susceptum. Et propterea si lethalia crimina retineat Ecclesia, hoc est, si ab eis non soluat, vel re ipsa, vel saltem voluntate, Deus non remittit. At venialibus peccatis etiam si Ecclesia absolutionem denegat, Deus interdum remissionem concedit. Et ideo potest quisque eorum veniam adipisci, etiam si nolit illa sacramento poenitentiae per sacramentum confessionem subiecere. Respondeo, in praefatis verbis generalem quidem Christi Domini sententiam contineri, sed intelligendam de peccatis lethaliibus, & venialibus iuxta eorum conditionem, & naturam: nam lethalia sunt materia necessaria confessionis, ita vt remitti nequeant nisi illa, vel re ipsa, vel saltem voluntate, & voto poenitens confiteatur, venialia verò sunt vera quidem materia confessionis, sed voluntaria tantum, non tamen necessaria: ita vt si illa confiteri velimus, possimus verè per sacramentum absolui: si autem confiteri nolimus, eorum veniam obtinere possimus absque vilo sacramento, re, vel voto suscepto, per actum poenitentiae internae, vel charitatis, vel per aliqua remedia ab Ecclesia instituta. Condonantur enim iustis hominibus veniales culpa, vel ipsorum hominum, vel Ecclesiae merito. Nam quemadmodum cum Ecclesia condonationes peccatorum concedit, quas vocamus indulgentias, merita Christi Domini, & sanctorum hominum triumphantium in caelis nobis impertit & applicat, quibus poenae peccatorum nostrarum soluantur; ita & per sacramentalia communicat nobiscum, & Christi Domini, & sua me-

rita, quibus veniales noxae eluantur. Vt enim poenae ex peccatis relictae, & culpis debite ingressum iustorum in caelestem patriam remouantur, quantum non in perpetuum prohibeant; sic etiam leuiora culpa iustos retardant, quo minus statim in caelum euolent; sed non in perpetuum impediunt, in hoc enim, aut in altero saeculo, penitus expiantur. Accipit igitur Ecclesia potestatem à Christo, qua peccata venialia sine vilo sacramento dimitteret, & ideo accepit etiam auctoritatem, vt posset instituire remedia, quibus illa penitus tollerentur. Nec inde tamen conficitur, vt posset Papa legem suo arbitratu ferre, vt qui hoc vel illud quocumque modo fecerit, ab omni culpa veniali soluat; nisi ea lex talis sit, vt pium aliquod charitatis, poenitentiae, vel religionis officium praecipiat, hoc enim est quod tradidit. S. Thom. p. 3. q. 87. art. 3. scilicet veniales culpas deleri non posse nisi per opera virtutum, videlicet charitatis, pietatis, poenitentiae, religionis, quibus quis se Deo, vel rebus diuinis subijcit, quae ad cultum, & honorem diuinum quoquo modo referantur: tunc enim huiusmodi remedij Ecclesiae auctoritate instituti vteretur iustus ad sua peccata venialia penitus eluenda: Non secus ac modo laustrali vnda perfunditur eandem ob causam.

Quintò quaeritur, quot numero sint sacramentalia, quibus venialia expiari solent? Respondeo, cum Glossa in 6. praemio, in ver. benedictionem, & Hostiensis, esse nouem, quae sunt, oratio Dominica, pia & religiosa percussio pectoris, Generalis peccatorum confessio, largitio eleemosynae, Pontificia, seu Episcopalis precatio, qua Episcopus solemni ritu, & caeremonia signo Crucis adhibito, populo bona, & foelicia precatur, quam benedictionem vocam, ieiunium religiosè susceptum, venerabilis eucharistiae perceptio, vinctio sacra, & aqua laustralis, quae dicitur benedicta: ex nouem huius sacramentalibus, quatuor prima non sunt ab Ecclesia instituta.

Circa precationem Dominicam animaduertendum est, eius meminisse Augustinum, non vno in loco, sed multis; videlicet in Epist. 108. ad Seleucianum, in lib. 50. Homil. in vlt. c. 3. lib. de Poenitentia medicina cap. 2. & in Enchiridio, cap. 71. Concilium quoque Toletanum, 4. cap. 9. Item, de poeni. d. 3. c. de quatuordecim. Percussio pectoris, pia, & religiosae meminit idem Augustinus in epistola ad Seleucianum praedicta. Item, sit mentio de poeni. dist. 1. c. tres sunt autem aitiones.

Confessio generalis peccatorum licet nulla reperiat apud Patres mentio, ad probandum venialia eius virtute deleri, veteres tamen Scholastici, S. Thomas, Albertus, Bonaventura, Richardus, & alij in 4. dist. 21. id communiter tradiderunt. Hostiensis, in c. omnis. de poeni. Glossa, loco citato.

De eleemosyna, quòd proficit ad peccatorum veniam promerendam, tradit Augustinus in Enchiridio, cap. 72. & 73. Item, tract. 12. in Ioannem, vbi idem dicit de remissione iniuriarum, & generatim id ipsum etiam tribuit operibus misericordiae, & ieiunio. Et dist. 3. de Poenitentia cap. Medicina, & c. Medicamentum, & c. Quomobrem, ex Ambrosio, Hieronymo, & Chryloto testimonio profertur, in quibus aperte traditur nos operibus misericordiae pro peccatis Deo satisfacere. & cap. sanè ca uendum. de poeni. d. 3. ex Augustino.

Hofia:
omnis de
pauis
mijun

De Bene-

De Benedictione (quam vocant) Pontificia, seu Episcopali, iure Canonico nullus extat Canon, nec vlla in Patribus traditio. Cōmuniter tamen Scholastici Theologi. 4. d. 16. & Hostiensis, & Glossa docent per eam venialia deleri: quamvis Paulus 4. d. 16. q. 1. art. 2. citet caput. Dicitur est, & cap. Maledicam, cap. intra. cap. Benedictio. i. quæst. 1. in quibus tamen locis, nihil certi hac de re expressè traditur.

Precationem fufam in templis siue in sacris Aedibus, nonnulli Theologi addiderunt: nihil etiam scriptum reperitur in Iure Canonico, & tamen aliqui Scholastici, id etiam tradidere.

De sacra Vnctione habetur integrè titulus in Iure Canonico, licet nihil expressim de venia peccatorum dicatur.

De venerabili Eucharistia piè, & religiosè precepta, habetur. cap. cū omne, de consecra. d. 2.

De ieiunio, pietatis, & penitentia, ac religionis studio, & gratia suscepto, legimus. cap. sanè cauendum, de penitent. dist. 3.

Aliqui addunt etiam panem sacrum, quem benedictum, vocamus, de quo nihil certi habeo ex antiquis patribus: nonnulla in epist. 31. quæ est Paulini, ad Augustinum, tom. 2. operum Augustini, & epistola 34. quæ est Augustini, ad Paulinum, & apud Augustinum lib. 2. de Peccatorum meritis, & remiss. cap. 26. legimus, videlicet, Panem sacrare consueuisse Ecclesiam pro Catechumenis: quia enim ab Eucharistia arcebantur, loco eius panis à Parocho inuocatione Dei, crucis signo, & alijs cæremonijs ac ritibus adhibitis sacratus in omnes Catechumenos distribuebatur. Postea verò cepit etiam mos in Ecclesia introduci, vt panis singulis quibusq; diebus Dominicis, à Parocho sacratus, certa precationis formula subministraretur fidelibus, de quo Pane Thomas Waldensis de sacramentalibus. tom. 3. tit. 23. cap. 167. & 168.

De aqua lustrali, quam dicimus benedictam, extat Alexandri Primi epistola prima, quæ refertur de Penitentia, dist. 3. cap. Aquam, vbi aperte dicitur Aquam benedici, & sacrari, in sanctificationem, & purificationem fidelium: eamque comparat cæremonijs legis antiquæ, quæ conuincatos emundabat à maculis contractis.

Sextò quæritur, An vnum veniale possit absq; alio seorsim dimitti? *Respondeo*, liquido constare, remitti posse. hoc enim discrimè est inter mortiferum, & veniale peccatum, quod lethalia omnia simul delentur, quia per gratiam infusam tolluntur: hæc autem cum quocunque crimine lethali pugnat, & proinde simul vniuersa depellit, & eijcit, veniale autem ad sui expurgationem minime eget gratia infusa. Illud etiam pro certo statuendum, saepe vnum veniale sine alio dimitti: vbi enim venit non raro, vt quis de vno, non de alio agnatur, ac doleat, & statuat vnum cauere, non aliud. **ROGARI** s, an si quis de omnibus doleat, vel omnia deuotare constituat, per eiusmodi actus omnia venialia expientur? *Respondeo*, expiari omnia. At oppones, ergo iustus poterit ad tempus omni prorsus veniali carere, & verè, si omni peccato liberù esse, affirmare: is igitur minime egebit ea precatione: Dimitte nobis debita nostra. *Respondent* nonnulli, iustum hominem breui temporis morula posse omni veniali culpa

vacare, & nihilominus neminem, licet ad tempus breuissimum, planè omnis peccati venialis expertem, absque mendacio, hoc est, absq; omni mendacij periculo, posse dicere, se sine peccato esse. Atque huc referendum esse dictum illud Apostoli Ioannis: *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.* Eorum tamen sententiæ ego minime assentior: non enim definitio, vel traditio Ecclesiæ in hoc solù modò cōsistit, quòd iusto. um nullus per omnem vitæ cursum, aut certè ad longum tempus possit omni veniali carere, sine peculiari Dei munere, & beneficio, sed nec ad breuissimum etiam temporis momentum. Nam quòd quis nullo peccati vinculo teneatur, id diuinæ gratiæ dono tribuendum est. Sicut enim, cum quis sacro baptisinate abluitur, ab omni peccati labe mundatur, quodque ad modicum tempus se in ea animi mūdicie, & sanctitate conseruet, in diuinam est gratiam referendum, in quam ipsum quoque Baptisima refertur: ita etiam si quis de omnibus venialibus admissis verè doleat, omnia quidem per eiusmodi dolorem expiabit; sed non solum is dolor, diuinæ gratiæ donum est, sed etiam ipsa vitæ sanctimonia ad breue temporis spatium, ab omni labe peccati aliena, singulare est Dei munus. **Illud est verissimum**, quod Ioannes affirmavit: Neminem posse dicere, Peccatum nō habeo, quia aut veniale aliquid habet, aut non: si nullum, indè profectò est, quia id dimittit, & cōdonat Deus suæ gratiæ beneficio singulari, aut quia iustū hominem, ita dirigit, ita suis auxilijs gubernat, ac mouet, vt venialia peccata caueat, deuitet ac fugiat. si verò habet aliquid peccatū, soluta est omnis dubitatio. Hoc enim voluit Ioannes dicere, nec posse nos omni peccato carere sine Dei gratia, nec sine ea vnquam posse iustum verè dicere, se esse sine omni peccato.

Septimò quæritur, An cū venialia peccata per sacramenta delentur, vnum sine alio tollatur? *Respondeo*: quodcumq; sacramentū aliquid sumitur, & homini suscipienti placet aliquid veniale delictū cui voluntate adhærescit, cum tamè de alio peccato doleat; tunc sacramento delentur veniale, quod displicet, alio, q̄ placet, remanente. Si tamen omnia displiceant, tunc vniuersa expurgat ac tollit sacramentum. **Quartio tamè est**, quādo nullum affectu vel actu placet, nec tamen de omnibus dolor concipitur, an tunc omnia sacramentum aboleat? *Respondeo*; si Baptisimus sit, vniuersa delet, quia omnem culpā soluit, & peccata: & idem existimo de extrema vnctione, & de sacramento Penitentia, & Eucharistia, eo modo, quo supra explicari. De cæteris verò sacramentis minus certum est: fortassis enim venialia delent pro varietate præparationis, qua suscipiuntur, sicut etiam poenam relaxant, siue remittūt pro varia suscipientium præparatione.

Octauò quæritur, An venialia peccata post hæc vitam in homine iusto deleantur. Fuit vetus quondam opinio id negantium, ita videntur sensisse Hugo, S. Victoris. lib. 2. de sac. p. 15. c. 13. Alex. p. 4. q. 15. m. 3. a. 3. 6. 5. ea ratione quòd in alio saculo nullū est meritum hominis, nec vlla satisfactio: at culpa venialis remissio, sine vlllo hominis meritò, & satisfactio non est. Quare cum quis decedit è

vita, aut dolet se peccasse, aut non dolet. Si quidem dolet, tunc à venialibus liberatur; si non dolet, hoc ipso, lethale peccatum admittit, quia beatitudinem suam remoratur. Sed merito hæc opinio communi omnium consensu confutatur: nam frequentius vii venit, ut quis penitus oblitus cum peccato veniali decedat. Deinde, nullo argumento convincitur, esse lethale crimine eius hominis, qui venialis culpæ memor, & conscius ex hac vita migrat absque dolore villo. Alexander censuit similiter omnia venialia extremo huius vitæ tempore deleri. Cæterum eadem ratione, hæc sententia refellitur: Tum quia sine argumento probabili dici videtur, venialia vniuersa pariter cum vita finire, & deleri, siquidem potest accidere, ut nulla tunc temporis adit venialium detestatio: tum etiam quia interdum contingit aliquem hominem hinc decedere cum peccati venialis desiderio, & voluntate. Nec est firmum Alexandri per fugium dicentis eiusmodi affectum, & propositum tunc temporis esse lethale crimen: aut merita hominis in ante acta vita, venialium remissionem sub vltimum vitæ exitum impetrare, & assequi, cum nulla id ratio persuaseat. Standum igitur est communi Theologorum sententiæ, aliqua venialia post hanc vitam auferri: tum quod ad culpam: tum quod ad poenam atinet: ita S. Tho. Bonau. Richard. Scot. Palud. Gabr. Dur. 4. d. 21. Atque hæc sententia videtur aperte colligi ex Aug. Greg. Isid. Beda. Ansel. Ruperto, Mag. sentent. & Gratiano, qui ex verbis Christi apud Matth. c. 12. colligunt esse aliquot peccata, quæ in alio sæculo remittuntur, cum dixerit esse quædam quæ neque in hoc sæculo neque in futuro deleantur, Greg. 4. dial. c. 39. perspicue docet leuiiores, & minores culpas post obitum condonari: nec est, quod dicas ipsum loqui de peccatis lethalius leuioribus: quoniam ibi exempla ponit venialium peccatorum: sicut, inquit, est aspidus ostiosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum cura rei familiaris, quæ vix sine culpa, vel ab ipsis agitur, qui culpam qualiter declinare debeant, sciunt. Aug. lib. 21. de ciuit. Dei. c. 26. ait de illis, qui ædificant lignum, fœnũ, stipulam, de quibus Apost. 1. Cor. 3. loquebatur, inuenient ignem tribulationis transitorie, cremabilia ædificia, quæ secum portauerunt homines, cremantem. Et aperte Aug. lib. 6. contra Iul. c. 5. & li. 21. de ciuit. c. 24. & Greg. lib. cit. Beda. Glossa. Ansel. Ruper. Magist. sent. 4. d. 31. Gratia. d. 25. c. qualis hinc. de peccatis venialibus interpretatur locum illum Matth. 12. quo dixit Christus esse peccata, quæ nec in hoc sæculo, nec in altero remittuntur. Nam quamuis scripturæ phrasim ea possit esse, quod nec in hoc sæculo, nec in futuro tollantur, perinde ac si diceretur, nunquam dimittentur: negari tamen non potest, quin Patres hinc locum intellexerint eo modo, quo diximus: nam si nullum peccatum in altero sæculo remittitur, non dixisset Christus esse aliquod quod nec hic, nec illic dimittitur: sicut non bene diceret quis, vxorem non ducam, nec in hac vita, nec in altera: quoniam in altera vxor non ducitur. Ratio quoque hoc idem ostendit: siquidem potest quispiam decedere cum peccati venialis desiderio, vel eius penitus immemor, præsertim in tot tantisque moribundi hominis angustijs, & difficultatibus. Nec satis fit dicendo, diuinæ esse providentiæ, ne id ita contingat; hoc enim ratione probabili caret, & Patrum aucto-

ritate. Sed obijciunt Hugo, & Alex. Primo, quia refertur Damasc. li. 2. de fid. ort. c. 4. quod est in Angelis casus, est in hominibus, mors: sed Angelus post casum, à nullo peccato liberatur: ergo nec homo post obitum. Secundo, Gloss. in illud. 1. Jo. 5. est peccatum ad mortem, ait, quod in hac vita non corrumpitur, frustra post mortem eius venia postulat. Tertio, ex Aug. habetur. c. tempus. 13. q. 2. omne hic meritum comparatur: quo possit post reuocari quispiam, aut granari. Quarto, quia post hanc vitam locum poenitentiae, aut meritum non est, quoniam amplius homo in via, & peregrinatione non est. Quinto, quoniam facilis homo in peccatum labitur, quia à peccato surgit, sed post mortem iustus amplius peccare nequit, ergo nec à peccato liberari. Ad hæc omnia respondeo Damas. Gloss. & Aug. intelligere post mortem locum poenitentiae in peccatis lethalius non esse: item in altera vita non esse meritum, quo vel vitæ æternæ, vel gratiæ incrementum mereamur, aut poenæ æternæ remissionem impetremus, nisi hominus tam esse remissionem peccatorum venialium. Item, facilius labimur in peccatum, quam surgamus ab eo, quoniam surgere nemo potest nisi per gratiam Dei, & peccatum est ex nobis, sed iustus post mortem confirmatur in bono, ita ut amplius peccare non possit: & quia est in gratia, per actum charitatis obtinet remissionem peccati venialis.

Nonò quaeritur, quo pacto venialia iustorum hominum delicta in futuro sæculo remittantur? Causam dubitanda dedit, quod post exitum animæ à corpore nec vllū est meritum hominis neque satisfactio: at culpa venialis absque hominis merito, vel satisfactione iusta, & debita non tollitur. Tres sunt Theologorum sententiæ. Prima docet venialia in futuro sæculo condonari propter merita hominis in ante acta vita: quod est dicere, iustos pro charitatis, & poenitentiae opera, quæ dum viuere effecerunt, promeruisse, ut veniales culpæ statim post obitum remitterentur, videlicet in primo temporis momento, quo eorum anima corpore soluta transit ad ignem purgatorii: licet certo tempore poenæ debitas perloquatur: sic Sco. 4. d. 21. q. 1. Hoc tamē ratione vlla non comprobatur. hoc docuit, ut defederet venialia peccata non dimitti sine merito hominis in hac vita, quia in altera homo nequeat promereri. Secunda opinio est Gab. Alma. & Mai. 4. d. 21. afferentium peccati venialis remissionem esse poenæ temporalis, ex toto vel ex parte relaxatione: & ideo in altero sæculo venialis noxa dimittitur: quia hominis iusta anima corpore soluta in igne purgatorio detenta, ab omni poenæ culpæ debita liberatur: sed fallum est quod isti ponunt, in remissione culpæ venialis solū poenā temporariā condonari. Tertia sententia est S. Th. 4. d. 21. q. 1. ad 3. ad 1. & ad 4. culpas veniales iustorum hominum in altero sæculo remitti merito boni operis, quo ipsorum anima corporis vinculis liberata, & ad ignem purgatorii translata diligit Deum, & de suis peccatis dolet, & poenā patienter iuitinet, sic Sor. 4. d. 19. q. 3. ad finē. Cai. 2. 2. q. 12. 4. d. 4. ad 2. tenet anima primo temporis momento, quo à corporis vinculis soluitur, nec esse omnino extra hanc vitam, cum adhuc sit in termino, & sine vitæ, nec esse omni peccati potestate liberata, & ob eam causam bene & male mereri posse. Sed certè hæc sententia probari nulla ratione potest, quia terminus vitæ, aut est extrinsecus, aut intrinsecus: si de extrinsecis loquatur, tunc talis terminus est primum momentum

alterius

alterius seculi intrinsecum, in quo anima est iam corpore exuta, & sic meriti, & satisfactionis capax non est: at terminus intrinsecus huius vitæ esse non potest, quia res naturales per terminum intrinsecum, esse non desinunt. Quare existimo dicendum venialia, per charitatis actum primo statim alterius seculi initio deleri, & extingui, & poenam deinde paulatim relaxari, & solui. Ad argumentum verò respondeo in altero seculo nullum esse meritum hominis, nimirum quo caelestem gloriam mereatur: nam ille charitatis actus, quem dixi, culpæ quidem venialis remissionem teste S. Thom. promeretur, nouum verò beatitudinis gradum non item. Similiter in alio seculo nulla est culpæ satisfactio, scilicet, quæ tanquam debita, & legitima præparatio primam gratiam conciliet, nosque Dei amicitia restitua, quæque beatitudinem, aut eius incrementum promeretur: bene tamen potest pro culpa leuiori esse satisfactio, quia venialia delicta nobis diuinitus condonantur.

Cap. XII.

De septem capitalibus peccatis:
De superbia.

Agendum nobis nunc est de ea peccatorum distinctione, qua peccata in septem capitalia diuidi solent, de qua re Alex. p. 2. q. 135. m. 1. c. 2. S. Tho. 1. 2. q. 84. ar. 4. Nauar. in Man. cap. 23.

Primo quaeritur, quam ob causam peccata omnia, in septem potissimum capitalia distribuuntur; cum pleraque alia sint, quæ ad ea septem minime reuocari queant? Respondeo, Septem capitalia peccata, non ideo dici, quod sint cæterorum omnium causa, & origines; sed quia vnumquodque illorum sit multorum aliorum caput, & causa. Ac licet apud Apostolum Ioannem habeatur, *omne quod in mundo est, aut concupiscentiam carnis esse, aut concupiscentiam oculorum, aut superbiam vite*: vbi tria præcipua peccatorum genera ponuntur, videlicet Superbia, Auaritia, & Libido, eo quod cæteris frequentiora, & vitatiora sint in hominum vita: Nihilominus tamen statuendum est, esse communi Theologorum doctrina, septem esse capitalia crimina, scilicet, Superbiam, Auaritiam, Luxuriam, Iræ, Gulam, Inuidiam, & Accidiam, de quorum singulis breuiter, & dilucidè eo, quem posui, ordine, est mihi in præsentia differendum, vt ita facile quandonam ea lethalia sint, quando venialia, inter nosci queat.

Secundo quaeritur, quot modis Superbia accipi solet? Respondeo, ex Greg. lib. 31. Mora. cap. 31. S. Tho. 2. 2. q. 162. ar. 1. c. 8. & Nauar. in Man. c. 23. Alex. p. 2. q. 136. m. 1. c. 3. Primo eam sumi latius, prout est voluntas violandi legem siue præceptum: & tunc omne peccatum est superbia, quia est alicuius præcepti seu legis violatio. Dicitur autem omne peccatum, Superbia, quia aliquid commune habet, quod est superbiam propriam. Superbus enim propriam excellentiam concupiscit, & quaerit, ac ideo vult, & amat excellere, ac eminere cæteris; & propterea vult, quantum potest, nemini subijci. Omnis autè, qui peccat, hoc ipso, quod legem perumpit, & præceptum perfringit, vellet nulli legi, aut præcepto subesse factio saltem, licet nõ affectu. Deinde, accipitur Superbia præ-

fus, & strictius, quatenus scilicet est quædam legis, & præcepti contemptio; quod etiam solet esse superborum, qui cum propriam excellentiam appetant, cæteros homines despiciunt, vt seipso extollant, & efferant. Tertio modo, accipitur superbia adhuc restrictius, prout est immoderata propriæ excellentiæ cupiditas, sed in quacunque re siue materia. Sic superbi dicuntur, qui amant cæteris esse, & haberi superiores in doctrina, disciplina, arte, ingenio, facultate, potestate, administratione quarumcunque rerum: ac tales solent esse alijs omnibus odiosi, & infensi. Tandem Superbia sumitur proprie; eo, inquam, modo, vt est immodica propriæ excellentiæ cupido in honoribus, siue ijs in rebus, quibus honor, & reuerentia debetur. Quo fit, vt Superbia sit accepta à cæteris peccatis, quæ cum ea affinitatem habent, distinguatur, Nam superbus, vt talis, propriam excellentiam concupiscit in his, quæ reuerentia, & honore sunt digna; honos autem, & reuerentia debetur ijs, qui ætate, sapientia, dignitate, potestate, auctoritate, vel virtute præstant.

Tertio quaeritur, An ad rationem superbiæ pertineat Dei aliorumque despectio, atque contemptus? Cai. 2. 2. q. 162. a. 2. c. in sum. superbia, id videtur affirmasse. At enim superbus solet quidem Deum cæterosque despiciere; ad rationem tamen superbiæ, non attinet contemptus, & diuersæ peccatorum formæ sunt superbia, & contemptus: vt testatur Nau. c. 23. a. 6. superbus enim, personæ suæ excellentiam in honoribus affectat; contemptus autè est deprauatus animi affectus, quo quis alios spernit, infra se ducit, ac pro nihilo putat, & æstimat.

Quarto quaeritur, cuiam virtuti superbia opponatur? Respondeo, cum S. Tho. 2. 2. q. 162. a. 2. ad 3. Alex. p. 2. q. 136. m. 1. Humilitati, ac magnanimitati. Humilis enim est, qui sese alijs subijcere amat, & studet, iuxta rectæ rationis præscriptum: vnde etiam se pari, & æquali inferiorem præbet, prout ratio postulat. Humilis item se à magnis rebus, & excelsis gerendis abstinere, quantum potest; primum omnem, & excelsam recusat, & fugit. Magnanimus autem est qui magna quidem, & excelsa amat, & appetit: sed iuxta rectæ rationis, & prudentiæ regulas: quare licet magnitudinem, principatum, & excelsum optet; nõ eo tamen animo, vt propriam excellentiam quaerat, sed vt magnas res administret ac gerat eo modo, quem recta ratio homini à natura insita, vel etiam lex ipsa diuina suadet, ac præcipit.

Quinto quaeritur, quandonam superbia lethalem culpam inducat? Respondeo, cum S. Tho. 2. 2. q. 162. a. 5. Alex. p. 2. q. 136. m. 5. Nau. c. 23. a. 8. tunc, quando quis appetit propriam excellentiam immeritam, aut suis meritis maiorem, aut malis artibus, hoc est, modis minimè debitis, videlicet contra ius omne, & fas, lege vel præcepto violato, aut cum damno, & detrimento notabili aliorum. Item, quando propriam excellentiam concupiscit, captat, aut quaerit ex re falsa, vel vera, sed mala: vel bona quidem, at in malum finem relata. Est verò veniale peccatum, Superbia, quando caret plena, & perfecta animi deliberatione, cuiusmodi sunt subiti animi motus, quibus præsticiam propriam quis affectat: item, quando res in qua primatum, & excellentiam appetimus, parua est, & exigua.